

ЗБОРНИК

МОШО
ОДАЛОВИЋ
ПЕСНИК

Уредник
ДРАГАН ХАМОВИЋ

повеља

Немања Каровић

ПТИЧЈИ СВЕТ И
ОСЕЋАЊЕ ЗАВИЧАЈНОСТИ
У ПОЕЗИЈИ МОША ОДАЛОВИЋА

Сажељак / У раду је анализирана веза која се у Одаловићевој лирској визији успоставља између песничке зачуђености светом и наивне дечје запитаности пред стварносним феноменима. Истраживачка пажња потом је усмерена на однос космичке и земаљске равни унутар песничког доживљаја сеоског имања. Смисао птичјег света тумачен је у ширем контексту поетског осећања завичајности. Врапци и ласте нису само маркантна обележја отаџбинског простора, већ и бића према којима лирски субјект осећа дубоку егзистенцијалну сродност.

Кључне речи / наивна свест, чуђење, завичај, врабац, ласта

„Има у мени неког неба.”
Мошо Одаловић

Читајући поезију Моша Одаловића није тешко запазити да је однос песничког субјекта према свету темељно одређен страшћу чуђења, јер су са подједнаком поетском фасцинираношћу опевани сићушни феномени свакидашњице и, рецимо, непојамна природа космичких појава. У Одаловићев лирски видик отуда често улазе оне мале ствари које би површан рационални резон одбацио као ефемерне, али лирским третманом бивају очуђене у толикој мери да ниједну не би било прикладно назвати ситницом.

Примери описаног песничког поступања могу се, рецимо, пронаћи у песми „Шта тражиш у васиони”, у којој лирски субјект пред космонаутском незаинтересованошћу за земаљске појаве и астрономском тежњом за открива-

њем космичких тајанстава, износи екскламативним набором обогашену одбрану чудесности свакодневних и наизглед обичних феномена:

Иди на трешњу, то је твој
Космос – звездарник плодова!
[...]
Понављао је све разреде онај који не зна
да је димњак објава човечанства!
[...]
У дворишту квочка и пилићи –
вртић васионе! (2017: 108–109).

Посреди је испољавање специфичних законитости поетског стварања које је, говорећи о Одаловићевој лирици, Милован Данојлић описао следећим речима: „Живот је чудо, и песма је чуђење, а песник чувар свете ватре задивљености пред оним што се непрестано ствара, нестаје и обнавља” (2008: 10–11).

Задивљеност коју лирски субјект осећа пред различитим појединостима стварности не проиходи из интелектуалистичких увида нити спекулативних спознаја, већ из добро очуваног наивног погледа на свет и пажљиво неговане дечје радозналости. Уобличавати поетске светове поштујући законе детиње невиности и следећи стваралачки импулс наивне осећајности, један је од Одаловићевих поетичких аксиома, што је имплицитно обзнањен већ у поговору песникове прве збирке *Врло важно* (1975). Апострофирајући најмлађе читаоце синтагмом „драги вршњаци”, Одаловић релативизује разлику у годинама између одраслог песника и дечје публике, а потом износи једно метапоетско признање: „И ево, признајем, да смо све песме у овој књизи заједно написали. Баш тако – од прве до последње. А преписивао сам их из *ваших очију, њокреџа, иџара, срца, ума*” (1975: 74, курзив Н. К.).

Уколико лирски субјект тежи да свет о којем пева сагледа невиним очима задивљеног детета и, успевши у так-

вом настојању, свакидашње ситнице доживљава као обиље чудеса, онда је посве логично што у Одаловићевим стиховима повремено преовлада дитирампски ведро расположење и дух прославе безусловне радости живљења. Песма „Радуј се”, која насловом евоцира анафорско понављање из Богородичиног акатиста, управо проистиче из „мудре раздраганости оних који су, после свих клонућа и пораза, открили добру осмишљеност свега што постоји и радост што смо, ипак и упркос свему, живи” (2008: 5):

Свако јутро које сване
Урачунај у дан више;
Кажи дану: – ХВАЛА, ДАНЕ,
ШТО МЕ ЧУВАШ И ШТО ДИШЕМ!

Имаш Сунце, небо плаво,
цветно поље којим ходиш;
мућни својом здравом главом –
ШТО ЈЕ ДИВНО КАД СЕ РОДИШ!”
(Одаловић 2017: 177)

Није неопходна појачана будност читалачке пажње да би звук и смисао наведених стихова у сећање призвали према тематско-мотивском склопу, тону и емоционалности сасвим сродну „Похвалу” Стевана Раичковића:

Хвала Сунцу, земљи, трави.
Хвала ваздуху што је плав.
И хвала
Ево
Што имам говор.
И гледам како мили мрав. (2007: 24)

Будући да у језгру Одаловићевог лирског гласа најчешће пребива наивна свест, песничку зачуђеност светом понекад је тешко разликовати од дечје запитаности пред стварносним садржајима. Песму „Бескрајна” отварају стихови:

Ту ИЗА БЕСКРАЈА,
зар ништа не постоји!?
У том НИШТА
НЕШТО мора да је... (2017: 122)

Наведеним катреном непосредно је предочена срчана дечја тежња да у оквиру властитих појмовних могућности уведе неоодољиву привлачност и заносну очигледност небеског бескраја. Наивна свест, како видимо, понекад поставља најозбиљнија питања, те не чуди што је ова за децу писана песма у критици одређена као наивна и метафизичка, а уз то названа „космичко-филозофском” (Лакићевић 2006: 116).

Ваљало би посебно нагласити да у поезији Моша Одаловића однос између лирске свести и света карактерише својеврсно двоструко кретање: док песнички субјект пред свет излази као пред лепоту што истовремено изазива и толи епистемофилијску жудњу, природа према човеку испољава посебну наклоност и неговатељску бригу. Стихом „Сунце пшеницом грли човека” (2017: 181) није оглашен само тријумф земљорадничког оптимизма у повољним приликама родне године, већ и егзистенцијална удобност човека који у небеским телима препознаје космичке заштитнике, а иза плодотворног утицаја Сунчеве светлости наслућује лик божанске љубави. Стога први стих „Врбице”:
„У име Сунца, неба и птица”, којим се несумњиво алудира на зазивање Свете Тројице, не представља Одаловићеву лирску објаву пантеистичких уверења, већ сугестивно истиче највише вредности поетског света и прославља природу као облик материјално посредоване Божје милости. Управо осећање егзистенцијалне сигурности и доживљај метафизичке збринутости, односно на различите начине посведочено лирско поверење у свет, чине емоционалну основу Одаловићевог непоколебљивог виталистичког става и духовно полазиште песама што низањем мотива животних радости прослављају фактичност постојања.

Иако песма „Помагај, Боже” у првом плану тематизује покушај сељакā да у престоничком граду потраже прав-

ду, поједини стихови имплицитно откривају песниково схватање сеоског имања, које у Одаловићевој поезији има важност домаћег простора и статус својеврсне честице завичаја. Дистихом „Имао Сунце, под Сунцем њиву, / велику башту, у башти шљиву” (2017: 58) посед је сагледан у перспективи вертикалног простирања, те његовим омеђивањем долази до неосетног спајања космичког плана и земаљског имања. Има ти њиву значи поседовати и паралелни одсечак неба, као и космичка тела која се тим простором крећу, тако да и Сунце ваља урачунати у богатство домаћинства. О својеврсној сједињености или неодвојивости земаљске и небеске сфере у доживљају завичаја, Одаловић је посведочио редовима „Родне и радне биографије”: „Дуго и предуго мислио сам да је оно мало неба над мојим селом – једино небо” (2017: 249). Како видимо, детиње невинно поимање стварности превазиђено је наносима животног искуства, али се ипак одржало унутар поетске визије света и прерасло у трајно обележје Одаловићевих песничких слика.

Слично разумевање просторних односа уочавамо у пемси „Лампино дете”. Стиховима: „Кренуо дечак Небом – да звезде препакује! // Ову ћу вр’ крова, а ону сред дворишта” (2017: 118), чије значење проиходи из логике дечје игре и слободне имагинације наивне свести, изражено је Одаловићу карактеристично осећање света засновано на доживљају блискости ствари и доступности даљина. Из истог члана лирског законика проистиче право да се у оквире сеоског имања уброји и наспрамни одсечак неба, као и слобода да се према сопственом нахођењу звезде размештају по васиони и дворишту.

Зачудна сликовитост насловних стихова циклуса „Скачемо у небо / тамо где је плиће” (2017: 147) проистекла је из семантички плодносног укрштаја разигране дечје маште и лирски самосвојног доживљаја света. Ефектном инверзијом уобичајеног просторног поретка небу је уместо обележја висине приписано својство дубине, те више није недохватни простор, ка коме се диже поглед лирског субјекта, већ привлачно пространство у које се може скочити. Порекло ове

песничке слике можда би се могло тражити у извесном ван-текстовном подстицају забележеном у аутобиографском прилогу с краја збирке *Добро јушро, Велика Хочо*. Наиме, ради се о Одаловићевом сећању на једну склоност из најмлађег доба, у чијем се опису препознаје не само имагинативна крепкост наивне свести и необична уобразиља дечје игре већ истовремено и еминентно песничка тежња за успостављањем јединственог и аутентичног погледа на свет:

„Лежећ на земљи, неконтролисано дуго, системом левка, претакао сам небо у себе. Широк кадар сводио сам на празно гледање и помућену свест. Тада би настајало претакање. Када би стропоштавање неба добијало катаклизмично убрзање, наглим стресом тела пресецао бих игру. Почињао нову, тек кад истресем страх. [...] Има у мени неког неба...” (2017: 239)

Уколико земаљска и небеска сфера у Одаловићевој песничкој визији представљају различите димензије истог простора, односно хоризонталну и вертикалну раван домаћинства, онда не чуди што мотиви птица, као бића што егзистенцијалним ритмовима и симболичким значењима премрежавају обе области, имају значајну улогу унутар песничког осећања завичајности. Лирски субјект песме „Дрхтавица”, према Одаловићевом поетички принципно јелном поистовећивању са сићушним животињским врстама, угледа се на жуну и њен земљомерски принцип обзнањен стиховима: „Сто летова у висине, / сто летова у даљине, / ЕТО МЕНИ ОТАЏБИНЕ!” (2017: 57). Поменута врста детлића у свету поетске имагинације пројавила се као својеврсни лирски геометар Одаловићеве песничке отаџбине.

Опеваним небосклонима Моша Одаловића лете и промичу многобројне птичје врсте, међу којима се, према степену задобијене лирске повлашћености, посебно издвајају врапци и ласте. Промишљајући о Одаловићевом лирском третману врабаца, Милован Данојлић је прибележио следећи интерпретативни увид:

„Лепо је оно што је мало, што постоји без великог циља и разлога, што се лако креће и весело скакуће, попут

врабаца, које наш песник лакоруко и срећно црта: у стању је да их, брзим потезима пера, за минут-два, намножи на десетине и стотине, да им обезбеди гранчице и телефонске жице на којима ће цвркатати. [...] Њихово гесло, као и гесло дечје песме гласи: *Paguj se!* То је радост оних који су претрпели свакојаке оскудице и лишавања, преживели зимске мразеве, оних што стрпљењем и вером, побеђују очајање.” (2008: 6)

Врапчија судбина песникова је непролазна поетска фасцинација, обнављана постојаним импулсом емпатијске осећајности. Врабац је сирото али ведро летеће безазленство којим су маркантно обележени опевани предели детињства, завичајне тополе и декор домаћинства. Из врапчијег бића просијава непатворена ведрина и нарочито изражен *elan vital* који не може да помуги ни немаштина ни егзистенцијална незаштићеност. Њихово присуство укупној слици света придодаје нешто од спонтане веселости сићушних ствари и доброћудности малих и скромних бића, лирским призорима прибавља некакву животну полетност и једноставну динамику питоме радости. Одаловић ће врапца назвати сиротаном и „гологлавим цвркаталом” (1988: 15) што пати од страха и дрхтавице, али и прогласити ни мање ни више него „најлепшим човечуљком на свету” (2017: 108).

О привилегованости врабаца у односу на друге животињске врсте речито сведочи песма „Да кренемо редом”, у којој је непосредно предочена решеност дечје дружине да преудеси прилике у свету фауне према властитом укусу и самовољним проценама:

Премлатићемо горилу,
зато што користи силу.
И његово горилче,
јер сила рађа силче.
[...]
Окупаћемо жирафу
зато што личи на кафу.
На кожи зрно до зрна,
много је лепша срна.

[...]
И тако даље, до врапца.
А њему ништа нећемо.
Били смо с њим на грани,
и ту је крај. Слећемо! (2006: 62–63)

Песнички субјект не само што вредносно издваја врапце од осталих животиња, већ повремено преузима и улогу *лирске заслушника* ове птичје врсте пред Богом, децом и другим песницима. У песми „Цвокотало” врапци су опевани као бића чија је егзистенција пресудно обележена плашљивошћу, због чега се реторски запитан лирски глас, мотивисан саосећањем према *лепшећим сиротињанима* и замишљен над њиховом судбином, шаљивим молитвеним тоном обраћа божанској инстанци:

Боже,
ти који створи врапца
и сличне фићфириће,
што му уз перје не даде
још неко тврђе покриће? (2017: 68)

Један од испеваних наука „Јанку Послушанку” гласи: „И птици се нађи у задатку / Чувај врапца. Кажу да је верник” (2017: 206), док се у лирским писамцима упућеним пријатељима и књижевницима, Драгану Радуловићу и Миловану Данојлићу, налазе и следећи стихови: „Молим те, Драгане, / ма шта сликао – / нека и врапци буду на слици” (2017: 26); „Прођоше, Миловане, дани и месеци, / никако врапца да нацрташ деци” (2017: 27). Мошо Одаловић не само што је властиту поезију учинио, метафорички говорећи, природним лирским стаништем овог птичјег рода, већ упорно настоји да, охрабрен импулсом очинског заштитништва и набојем стваралачког ентузијазма, врапце насели и у поетске светове својих пријатеља песника.

Питање које се нужно намеће јесте чиме су то врапци заслужили посебан статус у Одаловићевим лирским небо-

склонима? У оквиру ликовно украшене дописнице Јордану Николићу налази се и поетска ауторефлексija: „Пун сам врабаца који живот своде на прикупљање, па истрепање страхова” (2017: 33), где врапци више нису елемент спољашњег простора, односно декоративни чиниоци завичајних предела или амбијента сеоског домаћинства, већ посредством песниковог интроспективног увида бивају метафорички изједначени са страхом и представљени као доминантно обележје духа, односно преовлађујући унутрашњи садржај лирског сопства. Дакле, повлашћеност ове птичје врсте не происходи само из несумњивих симпатија лирске свести према непоколебљиво ведрој иако страшљивој врапчијој природи, већ и из чињенице да песнички субјект у врапцима препознаје блиска, прецизније речено, ближња бића и према њима осећа дубоку егзистенцијалну сродност.

Нарочита вредност ових, како их песник назива, „гологлавих цвркулата” јесте у томе што припадају птицама станарицама, те не одвајајући се од човека и завичајног простора, скупа трпе различите невоље у току годишњег циклуса. Одаловић отуда у стиховима често истиче оданост врабаца, као, рецимо, у другом катрену песме „Момчилосаурус Трећи”:

Самује под небом,
у ракљама тополе,
само га врапци
поштују и воле. (1988: 17)

О истрајној врапчијој лојалности према лирском субјекту сведочи и трећа квинта песме „Отвори се, затворе”:

У овом иррену
Одох мало у затвор,
нек ме врапци прате;
са мношћем ће кроз решетке –
са мношћем ће да пате. (2006: 71)

Уколико су врапци слабашне и незаштићене птице, које од перја немају тврђег ни поузданијег покрића, онда је утолико узвишенија врлина њихове неодступне оданости. Врабац се отуда указује као биће сједињених крајности, будући да не поседује силу делања, али у одсудним тренуцима испољава велику снагу трпљења. Због тога не чуди што је ова птица, чију лирску егзистенцију осим полетности и ведрине обележава још и дух самопревазилажења, у песмама Моша Одаловића семантички опречно именована као „цвокотало” и, посредством директног позивања на стих Витомира Николића, као – „људина” (2017: 26).

Ни ласте нису само драге птице, већ и бића према којима песник још од прве збирке гаји готово породичну наклоност и изразито нежно саосећање. Присан и емпатијски брижан однос према ластама, затеченим силовитом јесењом кишом и снажним ветром што ломи крила, испољава лирски глас песме „Сунце нас чека”: „Дозваћу моје рођене ласте / да им укажем прву помоћ” (1975: 46, курзив Н. К.). Попут врабаца, ластавице не само што су издвојене од осталог птичјег рода већ је њихова егзистенција доведена у равноправан однос са људским постојањем. Оне су ближња летећа бића што промичу лирским небом и завичајним пределима, не напуштајући при томе интимнији и отуда повлашћенији простор породичних релација песничког субјекта.

Тематизујући особине ове птичје врсте у потоњим књигама, Одаловић неће презати од повишеног тона песничке похвале. Збирка *Од амебе до бебе* (1982) својеврсни је поетизовани уџбеник опште биологије, у целини посвећен певању о дугом и постепеном рађању живота, односно славењу различитих момената у широком еволутивном луку што се протеже од праживотиња, а врхуни тријумфалним стварањем човека. У овој лирској *енциклопедији* за заљубљенике у виталистичку разноликост и ластама је, у низу других животињских врста, посвећена једна песма. Семантички блиским исказима: „Ласта је срећа под нашим кровом; / ваљда смо начисто с тим” и „Ласта је Сунце под нашим кровом, / ја бих је частио великим словом” (1982:

59), песнички је дефинисана битност ових птица и упућено на њихов симболички смисао у свету људи и простору домаћинства. Међутим, претходни стихови недвосмислено указују и на то да позиција ластавица у оквирима Одаловићеве *лирске орнитологије* не проистиче само из слободног песничког доживљаја птица, већ кореном израста из имагинацијског богатства српских народних веровања, односно шире словенске фолклорне традиције, која ову птичју врсту повлашћује сврставањем у чиста и света бића чије гнездо под кровом, као што и лирски субјект наглашава, обезбеђује „срећу куће” (Гура 2001: 333).

Ваљало би поменути и то да је поетски третман врабаца и ластва у поезији Моша Одаловића унеколико одређен повременим интертекстуалном комуникацијом са раније спомињаним стиховима Витомира Николића. У песми „Низ казаљке истекло” налазимо исказе: „Као у песми Вита Николића, врапци људине, / почасни становници!” (2017: 26), док „Наопакој песми” Одаловић, смештајући синтагму „госпођице ласте” под наводнике, али не наводећи књижевни извор којим се служи, ствара криптоцитатну везу са стиховима поменутог песника. Реч је о недвосмисленим интертекстуалним сигнаlima који нам указују да у семантичком пољу мотива врабаца и ластва препознати и трагове значењског наноса Николићевог „Прољећа”. Стиховима никшићког песника, подсетимо се, почаст је одата оданости птица станарица, а ускраћене симпатије преварној природи птица селица:

Док сте ви негдје, испод туђег неба,
изводиле своје игре враголасте,
– не, ваш ми цвркут сад, збиља, не треба,
размажене госпођице ласте.

Они су с нама зебли испод стреха,
они су вољели и ово голо грање.
Моје поштовање, весела руљо смијеха,
другови врапци – моје дубоко поштовање. (1994: 34)

Смисаоно најјезгровитије стихове о завичају Одаловић је испевао у оном невеликом кругу песама које су, што је за овога песника поетички атипично, израсле из негативних емоционалних стања и тамнијих расположења, а обједињене темом националног страдања и несрећом избеглиштва. Овакво поетско исходиште Одаловић као да је наговестио песнички самосвесном рефлексijом: „Песник ће своју снагу да спозна / тек када оде из завичаја” (2017: 22), чија је снага уверења сједињена са сенком слутње. Из песниковог опуса могао би се на основу сродних изгнаничких и страдалничких мотива издвојити асоцијативни циклус у који би несумњиво ушле следеће песме: „М. О. украо ласту”, „Ршуме, јеси ли знао Црњанског?”, „Зочиште”, „Птице косовчице”, „Агапије”, „Дочитавање плећке”, „Не дирај нас, сумрачице”, „Босиоче неодморче”, „Грлице грче”, „Сироти Угљеша”.

Из наслова песме „Ршуме, јеси ли знао Црњанског” и њена прва два стиха: „Примакла се, Љубо, моја сеоба. / Вук Исакович коња ми кује” (Исто), јасно је да властиту избегличку драму Одаловић покушава да лирски упризори и развије на подлози књижевно реминисцентног помињања писца у чијем су стваралаштву сеобе као трагични удес српске националне историје, али и као лични песнички мит, нашле ненадмашан уметнички израз. Читаву песму, с једне стране, обједињује сложено емоционално стање песничког субјекта који проживљава страхоту наметнутог одвајања од родног места и домаћег простора, а с друге, окружује аура анксиозног осећања, проистеклог из суочавања лирске свести са чињеницом да је неке од кључних завичајних вредности немогуће спаковати и понети у збег. Управо о томе казује резигнирани позив поетског гласа: „Хајде, покушај Небо пресели” (Исто), као и реторичким питањем поентиран трећи катрен:

Пресели одољен, храст, тополу,
пренеси мравињак, поље и шеву.
Хоћу ли малу сеоску школу
икада наћи у Смедереву!? (Исто)

Док су у лирском фокусу песме „Ршуме, јеси ли знао Црњанског” тренуци присилног раздвајања од завичаја, у стиховима „Зочишта” и „Птица косовчица” сеоба се одиграла, а песнички субјект проговорио молитвеним гласом изгнаника:

Пронађи нам, мили Бого,
под небеси коначишта;
просули нам стране света –
не можемо до Зочишта. (2017: 63)

Поменуте песме могле би послужити као пример како у Одаловићевој поетској визији осећање завичајности стоји у јединственом семантичком односу према симболици различитих птичјих врста. Користећи се етимолошком везом Косова и птице кос¹, песник је у „Зочишту” изгнанички јад лирски уобличио сликом притворених и замуклих косовчица, а у „Птицама косовчицама” избегличку позицију предочио посредством метафоричког смисла отетог гнезда.

Почетним стиховима песме „М. О. украо ласту”: „Нешто се озбиљно догађа; / врапци се скрили у прућу” (2017: 62) изражене су најмање две ствари: осећање nelaгоде проузроковано неизвесношћу будућих догађаја и поверење у инстинктивно понашање врабаца, чији страх има смисао правременог сигнала могућих невоља и опасности. Порекло оваквих схватања могло би се потражити у српском народном веровању да је врабац птица весник, то јест предсказивач времена у природи: „Код Срба постоји веровање да хоће ружно време *ако се врайци [...] скуйљају у јайа тје њагају на ниско ѿрње*” (Торњански Брашњовић 2011: 112). Наредна два стиха „Неко се с татом погађа – / купује нашу кућу” (2017: 62) делимично разјашњавају почетну лирску напетост, откривајући јој ипак тек површне узроке.

¹ „Придјев на -ов косов, врло чест у топонимији поименичен у ср. р. Косово” (Скок 1972: 160).

Следећа строфа прецизније ће одредити размере наслућене невоље, односно указати да куповином није обухваћена само кућа, већ све оно од чега је у песничкој свести сачињен завичај. Због тога се други катрен може читати као каталог завичајних вредности:

И све око куће, дабоме;
путељак, њиву, воду...
Доме, најлепши доме,
купују гнездо и роду. (Исто)

Средишњи четворостих представља наредни степен градацијски устројеног поетског дочаравања унутрашњег немира и, чини нам се, најнеспокојније лирске исказе читавог Одаловићевог песничког опуса:

Купују стране света;
сад побркано све је.
Лето је, мраз пуцкета,
Сунце пахуље веје. (Исто)

Како видимо, мотиви чији смисао припада сфери појединачног и локалног овде се откривају као парадигматични и универзални, другим речима, будући да је кућа микрокосмичка целина, њено нестајање има јасан макрокосмички одзив и доживљено је као симболички крај универзума. Стихом „сад побркано све је” предочена је слика света *који је изгубио равнотежу*, односно остао без тежисних ослонаца и путоказа, што је лирски субјект учинило не само просторно, већ и егзистенцијално дезоријентисаним. Логичка апсурдност и парадоксалност стихова „Лето је, мраз пуцкета, / Сунце пахуље веје” није ништа друго до фигуративнијим језиком изречена трагична истина лирског доживљаја намах ишчезлог завичаја.

Поступак обртања логичког односа међу појмовима Одаловић у другим песмама користи како би изазвао комични ефекат, односно појачао тон разбиривости у стихови-

ма и постигао зачудно дејство нонсенсног хумора. И у песми „Дечји цртеж” *иобркано све је*, али не због тога што се свет растаче пред очима егзистенцијално обестемељеног субјекта, већ зато што линије у наивном заносу маште исцртава дечја рука:

Преко моста тече река.
Улива се димњак у њу.
[...]
Теле краву отелило,
па их трава слатко пасе. (1991: 40)

Дословни смисао строфе која у песми „М. О. украо ласту” *среди* може се на први поглед учинити једноставним:

На кори трешње пише:
'М. О. украо ласту!'
Молим вас, тихо, тише,
нек слова мирно расту. (Исто)

Међутим, у наведеним стиховима ваља препознати покушај човека да се трагедији растанка са јединственим домаћим простором супротстави еминентно песничким уверењем да се људски дух и некадашње постојање могу сачувати записаном речју. Стога текст урезан у кору дрвета не сведочи о дечјем несташлуку, већ представља преостали егзистенцијални траг у свету из кога се лирско сопство повлачи.

Последња четири стиха експлицираће симболичку функцију ласте у опеваној драматици сеобе:

Кад тамо, далеко тамо,
изгубим стране света,
ласта ће бити са мном –
да стране одгонета... (Исто)

С једне стране, ластом је означена тежња лирског субјекта да одржи макар метафорични континуитет и очува везу са вољеним завичајним вредностима минулог света, а с друге, овој птици селици додељена је улога *лирске ком-йаса* у страном и туђем свету који је обесмишљен губитком основних оријентира, али и унутар егзистенцијалног простора песничког субјекта где осим украдене птице нема другог упоришта.

У поетској визији Моша Одаловића благо се замућују границе појмовног разликовања куће, завичаја, отаџбине и света, будући да лирски глас о њима пева као о квантитативно различитом, али суштински једном и јединственом простору. Ради се заправо о матичној области живота, поуздано премереној тек летом слободног птичјег безазленства, унутар које појединац осећа целовитост и аутентичност бића. Због тога се неповратно напуштање ове сфере у лирском доживљају изједначава са ненадокнадивим егзистенцијалним нестајањем субјекта и истовременим замирањем света, чији се животни импулс одржава још једино песничким поверењем у завичајни инстинкт ласте.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Николић 1994: Витомир Николић, *Посљедња њјесма*. Изабране пјесме. Никшић: Ободско слово.

Одаловић 1991: Мошо Одаловић, *Вейтар ми однео њанџиалоне*. Песме и приче за децу. Зрењанин: Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”.

Одаловић 1975: Мошо Одаловић, *Врло важно*. Илустрације Војислав Радуловић-Кокан. Приштина: Јединство.

Одаловић 2008: Мошо Одаловић, *Где је ламџино деџе*. Београд: Завод за уџбенике.

Одаловић 2017: Мошо Одаловић, *Добро јуџиро, Велика Хочо*. Изабране песме. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, Народна библиотека Србије.

Одаловић 1988: Мошо Одаловић, *Овде неџио није у реду*. Крагујевац: Новинска, радиоинформативна и издавачка организација Светлост.

Одаловић 1982: Мошо Одаловић, *Од амебе до бебе*. Београд: Делта прес.

Одаловић 2006: Мошо Одаловић, *Поџрављамо низбрџице*. Нове и оне песме. Приредио Драган Лакићевић. Београд: Bookland.

Раичковић 2007: Стеван Раичковић, *Песме*. Београд: Нолит.

*

Гура 2001: Александар Викторович Гура, „Ласта”, у: *Словенска мџџолоџија*, енциклопедијски речник, редактори Светлана М. Толстој и Љубинко Раденковић, превод с руског Радмила Мечанин, Љубинко Раденковић, Александар Лома. Београд: Zertter book world.

Данојлић 2008: Милован Данојлић, „Цео живот као песма”, у: Мошо Одаловић, *Где је ламџино деџе*. Београд: Завод за уџбенике, 5–15.

Лакићевић 2006: Драган Лакићевић, „Песничка енциклопедија детињства”, у: Мошо Одаловић, *Појрављамо низбрдице*, Нове и оне песме, приредио Драган Лакићевић. Београд: Bookland, 113–116.

Скок 1972: Петар Скок, *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика*, Књига II. Загреб: Југославенска академија знаности и умјетности.

Торњански Брашњовић 2011: Светлана Торњански Брашњовић, „Симболика врапца у обредном фолклору”, у: *Птице: књижевности, култура*, уредници Драган Бошковић и Мирјана Детелић, Лицеум, књига 14. Крагујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитет у Крагујевцу, 111–124.

Nemanja Karović

BIRDS AND HOMELAND IN MOŠO ODALOVIĆ'S POETRY

Summary / The paper analyses the semantic relationship between the sense of wonderment and the naive consciousness in Mošo Odalović's poetry. Subsequently, the relation between cosmic and terrestrial levels is interpreted within the poet's experience of the countryside. The bird motif is analysed within a wider context of the poet's deep attachment to his native land. Sparrows and swallows are not only important marks of the homeland but also the beings that the lyric subject perceives as existentially close.

Универзитет у Београду
Учитељски факултет
karovic.nemanja@gmail.com

МОШО
ОДАЛОВИЋ
ПЕСНИК

повеља

Уредник
ДРАГАН ХАМОВИЋ

Издавач
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ”
КРАЉЕВО

За издавача
МИША МИЛОСАВЉЕВИЋ

Главни и одговорни уредник
ДЕЈАН АЛЕКСИЋ

Оперативни уредник
АНА ГВОЗДЕНОВИЋ

Регистар имена сачинила
ИВАНА БОРИСАВЉЕВИЋ

Графички дизајн
ДРАГАН ПЕШИЋ

Превод резимеа на енглески
НАТАША ПАВЛОВИЋ

Штампа
ГАЛЕБ
Ниш

Тираж
500

Краљево
2018

CIP – Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09-1 Одаловић М.(082)

МОШО Одаловић, песник : зборник / уредник Драган Хамовић. – Краљево : Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018 (Ниш : Галеб). – 311 стр. ; 20 см. – (Едиција Повеља. Библиотека Преображење / [Народна библиотека „Стефан Првовенчани”]; књ. 22)
Тираж 500. – Summaries. – Библиографија уз већину радова. – Регистар.

ISBN 978-86-80522-36-4

1. Хамовић, Драган, 1970– [уредник]

а) Одаловић, Мошо (1947–) – Поезија – Зборници

COBISS.SR-ID 266319884